

munka képességének további fejlesztéséhez, mindezek azonban a tanulmányi idő növelésére engednek következtetni.

Természetesen arra is gondolnak, hogy előre nem látható, ugrásszerű változások a fenti elképzeléseket teljesen váratlan, ma még ismeretlen, új irányba terelik. Azt remélik, hogy az oktatás intenzitásának növelésével mindenképpen eleget tudnak tenni a tanuló egyéniségéhez való alkalmazkodás követelményének és erre irányuló törekvéseiknek.

Az új alapfokú iskola mellett a svéd szakemberek kialakították az új típusú középiskolát is, mely 1966/67-től kezdve, gimnázium elnevezéssel, öt irányú szakosított középiskola lett (szellemtudományi, társadalomtudományi, közgazdasági és természettudományi, technikai-műszaki szakirányú gimnáziumokkal). Ezáltal a gimnáziumok vonalán is bekövetkezik az átfordító és egységesítő tendencia. A közoktatási szintek változásából nem maradhatnak ki az egyetemek és a főiskolák sem. Egyre inkább eltűnnek a főiskolák és az egyetemek között fennálló válaszfalak, régi fakultások összeolvadnak és újak születnek, e tekintetben amerikai modelleket követve haladnak az egységesebb felsőoktatás felé.

Osszességükben a reformok sikerét elválaszthatatlannak tartják a jól képzett és a szükségleteknek megfelelő pedagógusok számától és állítják, hogy az iskolareform sokkal inkább nevelőképzési kérdés, mint ahogy azt eleinte hitték, vagy amennyire ez előre látható lett volna.

Ujcz Pálné

DYER, C., BROWN, R., GOLDSTEIN, E. D.: *School Libraries. Theory and Practice (Iskolai könyvtárak. Elmélet és gyakorlat.)* London, 1970. Clive Bingley. 181 oldal.

A könyv olvasása meggyőző bennünket arról, hogy mindhárom szerző jól ismeri szakterületét. Egyikük londoni iskolaigazgató, a másik a cambridge-i városi könyvtár helyettes vezetője, a harmadik iskolai könyvtáros. Új munkájukban arra törekedtek, hogy az iskolai könyvtárak céljainak és gyakorlatának széles körű bemutatását, mintegy szintézisét adják. Jelentős kutatásokat végeztek iskoláskorú gyermekek között; érdeklődési körüket, könyvek iránti igényüket tanulmányozva. A jól felszerelt iskolai könyvtár jelentőségét igen nagyra értékelik, de egyúttal elismerik, hogy a mai könyvtári gyakorlat még általában messze van a lehetőségek teljes kihasználásától.

A mű első részét rövid bevezető előzi meg, amely az iskolai könyvtárak kialakulásának és fejlődésének néhány történeti adatát közli — igen vázlatosan és a brit nevelésügy keretein belül maradván. Hangsúlyozza az angol iskolák könyvvél való ellátottságának értékes hagyó-

mányait. Jelentős dátumként említi 1937-et, amikor a School Library Association, az Iskolai Könyvtárak Egyesülete megalakult. Egy 1961-ben végzett felmérés szerint azonban a felkeresett iskoláknak csak egy negyedrésze rendelkezett megfelelő könyvtárral, több mint egynegyedükben viszont nem volt semmilyen könyvtári előklra alkalmas helyiség. 1966-ra azonban ugrásszerű fejlődés következett be: már nem volt ritka a 4000—5000 kötetet tartalmazó elemi iskolai könyvtár sem.

A modern neveléseméleti kutatások és gondolatok jó része jelentős mértékben felhasználható az iskolai könyvtár elméleti problémáinak tisztázásánál. Például az iskolai könyvtárosnak jól kell ismernie a gyermek gondolkodásának, érdeklődésének, nyelvi kifejezőképességének fejlődését. Ezen a téren igen nagy segítséget nyújt a jelentős svájci pszichológus, Jean Piaget munkássága, aki sokoldalúan feltárta a gyermek belső fejlődését, fogalmi gondolkodásának alakulását. A nyelv az a közvetítő, amely a gyermek útját a „felnőtt” gondolkodás felé egyengeti. Három éves korukra többé-kevésbé megtanulnak beszélni, 5—6 évesen viszont már egy egészen új készség elsajátítását kell elkezdeniük: a nyelv megszűnik pusztán beszélt nyelv lenni s egyre inkább a szem és a kéz, az olvasás és az írás problémájává válik. Az olvasás állandó szükségletté és a kapcsolatteremtés eszközüvé válik, viszont újként jelentkezik a megértés problémája, a szerző idegen világába való beilleszkedés. Ha az író nem tud olyan stílust kialakítani, amely a gyermek fokozatosan fejlődő nyelvi készségeinek alapos ismeretén alapul, akkor nem is válhat igazi gyermekíróvá. Ez a probléma igen jelentős, tulajdonképpen a legalapvetőbb az iskolai könyvtáros számára is, aki igen nagy felelősséget vállal magára a könyvek kiválasztásában. A gyermek a kezdetektől fogva a „felnőtt” nyelvvel találkozik a könyvekben — hármilyen egyszerű is az kezdetben —, s csak a helyesen megválasztott könyvek segíthetik őt a fogalmi gondolkodás és a jobb kifejezőképesség fejlődésének útján. Itt hárul nagy feladat a könyvtárosokra — különösen, ha a komplex nevelési folyamat aktív résztvevőinek érzik magukat, nem pusztán a könyvek raktározóinak és kölcsönzőinek.

Könnyű a könyvválasztást szépirodalomra és ismeretterjesztő irodalomra osztani, ha felnőtt olvasókról van szó. Az iskolai könyvtár feladata azonban elsődlegesen a gyermek nevelése, s az ő számára a könyvek „tudománya” egy és oszthatatlan, ezért mesterséges felosztások zavaróan hatnak. Az iskolai könyvtár állományának ki kell elégítenie a gyermek természetes kíváncsiságát, érdeklődését; meg kell hogy feleljen pszichológiai, nyelvi és esztétikai fejlettségi fokának. A szépirodalomnak mint költöttnek, nem valóságosnak a felfogása a gyermek számára csak fokozatosan elérhető eredmény.

Ma a könyvtárosi funkció nagymértékben megváltozott, ill. meg kell hogy változzon. A könyvtáros a könyvek összegyűjtőjéből és megőrzőjéből a „tudás szervezőjévé” válik. („Librarianship is the management of knowledge.”) A könyvtárat nem szabad pusztán rakárnak tekinteni, hanem inkább valami élő organizmushoz hasonlónak, amelybe könyvek, térképek, folyóiratok, filmek, diák, magnószalagok nagy tömege áramlik, amelyben van magnetofon, rádió, televízió, s széles körű és rendkívül változó intellektuális igényeket elégít ki. Mindez igen sok mozgást, változást, fluktuációt idéz elő a könyvtárban, mechanizmusát „élővé” teszi.

A tudomány mai fantasztikus haladása, a könyvtermés megsokszorozódása, a könyvek tömegének a beáramlása megnehezíti a könyvtárosok dolgát. Újabb és újabb nehézségekkel találkoznak, amikor a sok nem — könyvszerű anyag is megjelenik, főleg audio-vizuális segédeszközök formájában. Az iskolai könyvtáros ma kétfajta magatartásformát fogadhat el: vagy elutasítja a feltáruló új világot és bezárkózik könyvei közé, vagy elfogadja kiterjedő új hatáskörét és befogadja könyvtárába mindazokat az új segédeszközöket, amelyek nélkülözhetetlenek a modern oktatásban. Így közeledünk a könyvtárnak napjainknak egyre inkább terjedő új fogalmához, amely szerint igazi *segédeszköz-központ* kell válnia. (*resources centre*) Hangsúlyozniuk kell azonban, hogy néhány filmtekercs vagy magnószalag még nem tesz egy könyvtárat segédeszköz-központtá. Ami aztá teheti, az az iskolai könyvtár szerepének az új követelmények és a beszerezhető anyag felmérésén alapuló tökéletes újra-értékelése. A könyveknek megmarad központi szerepük, de a többi segédeszköz is egyre jelentősebb funkcióhoz jut.

A technikai vívmányoknak is meg kell találniuk helyüket a mai könyvtári gyakorlatban. Egyre jobban terjed például fotókópiák készítése egy-egy fontos folyóiratcikkéről, amely így egyszerre sok olvasó számára elérhetővé válik. Egyre fejlődnek a sokszorosítás és katalogizálás gépi módszerei. Terjednek a mikrofilmek, amelyek segítségével igen kis helyen rendkívül nagy mennyiségű forrás-anyag tárolható. Az egy iskolán belüli televíziós adások is óriási fejlődés ígérését hordozzák magukban, a kommunikáció és az információszerzés új útjait tárják fel. Néhány angol közművelődési könyvtárban már komputer felhasználásán alapuló kölcsönzési rendszer van. Ilyen helyeken lehetségessé válik a komputerek által összeállított katalógusok, bibliográfiák kibocsátása, amelyeket a többi könyvtárak, köztük az iskolai könyvtárak is könnyen megkaphatnak és ezek alapján bővíthetik cserekapcsolataikat.

Elmúlt az az idő, amikor az iskolai könyvtárak egyedül, elszigetelten működtek. Be kell kapcsolódnunk a *könyvtárak közötti egyre bővülő*

kooperációba, hiszen a növekvő igényeket csak így tudják kielégíteni. A többi könyvtárral való kapcsolat természetesen nem egyoldalú, az iskolai könyvtár egyenrangú cserepartnerként vehet részt az együttműködésben.

A legutóbbi évekig a tantestület egyik tagja látta el a könyvtárosi teendőket, általában az irodalomtanár, aki órái és egyéb teendői mellett elég kevés időt tudott a könyvtári munkára fordítani. A nagy középiskolákban, az új angol comprehensive-ekben már egyre gyakoribb a *képzett könyvtárosok teljes munkaidőben való alkalmazása*. Természetesen ez a követendő út, hiszen a könyvtár vezetésére sokkal több idő kell, mint amit egy szaktanár óráközi szünetekben vállalni tud. Az ilyen helyzetnek mindig a könyvtár látja kárát.

Az iskolai könyvtárosnak megfelelő képzettséggel kell rendelkeznie. Jártasnak kell lennie a neveléstudomány területén, ismernie kell a didaktikai módszereket és a szervezés, igazgatás elveit is. Képesnek kell lennie arra, hogy más könyvtárakkal gyümölcsöző kapcsolatok építsen ki, tehát jól ismerje az ezen a téren kínálkozó lehetőségeket, természetesen rendelkezzen megfelelő könyvtárosi képzettséggel. Sajnos az ilyen iskolai könyvtáros ma még nagyon ritka. Az azonban biztos, hogy a fejlődés tendenciája ilyen sokoldalúan képzett szakemberek felé mutat, de a ma úttörőinek bizony még sok nehézséget kell leküzdeniük.

Az iskolai könyvtár legfontosabb feladata, hogy a tanulók életkorának, értelmi szintjének megfelelő, értékes szépirodalmat nyújtson, tartalmazzon tudományos szakirodalmat, mindenképpen buzdítson az olvasásra, lépjen kapcsolatba egyéb könyvtárakkal, gyűjtson értékes és hasznos műveket magánkönyvtárakból. A gyermekeket vonzza a színes címlap, gazdag képanyag, szép kivitelű könyv — erre is gondot kell fordítani. Sok kézikönyvre, információs anyagot tartalmazó munkára is szükség van. Az iskolai könyvtárosnak tehát fokozott alapossggal, körültekintéssel kell a könyvbeszerzést irányítania. Ezt a munkát pedig — mint minden esetben — a *könyvtár funkciója, célja, rendeltetése* határozza meg.

Azok a folyóiratok, amelyek a legkorszerűbb információs anyagot tartalmazzák, széles körű szakirodalmi tájékoztatást nyújtanak, az iskolai könyvtárban is — természetesen korlátozott számban — nélkülözhetetlenek. A napilapok — különösen olyan könyvtárban, amely amúgy — szűkös anyagi eszközökkel rendelkezik — inkább nélkülözhető.

A könyvek klasszifikációjában a Dewey-féle decimális rendszer a legmegfelelőbb. A katalógusok közül legfontosabb a szakkatalógus, de lehetőleg törekedni kell betűrendes szerző és cím szerinti katalógus összeállításra is. A könyvtár tartalmazzon legalább 5000 kötetet és csak mintegy részét képezze az iskola egyéb oktatási segédeszközeinek. Lehetőleg az iskola épületé-

ben helyezkedjen el, s lehetőleg legyen olyan olvasóterme, amely a növendékek 30 százalékát egyszerre befogadja. A könyvtár szervezésében, vezetésében a képzett könyvtároson kívül nyújt-sanak segítséget a tanárok és a diákok is.

Természetesen nagyon sok még a tennivaló a magas színvonalú, minden igényt kielégítő iskolai könyvtárak szervezése terén. A legfontosabb, hogy a könyvtár megnövekedett jelentőségét felismerjük, fogalmát bővítsük, tegyük az oktatási segédeszközök központjává, s gondoskodjunk arról, hogy az iskolai könyvtárban széles látókörű, sokoldalúan képzett, az új feladatokat értő könyvtárosok dolgozzanak.

A könyv az OPKM-ből kölcsönözhető.

Hartai Éva

Применение ЭВМ в учебном процессе (Elektronikus számítógépek az oktatási folyamatban.) Szerkesztette A. I. BERG. Moszkva, 1969. 248 oldal.

A Szovjetunió Tudományos Akadémiája és más szervezetek rendezésében 1968. június 6—8. között Kievvben műszaki-tudományos szemináriumot tartottak. A szeminárium munkájában a Szovjetunió 56 felsőoktatási intézményének és szervezetének több mint 300 képviselője vett részt. Jelen gyűjtemény a szemináriumon felolvasott legérdekesebb tanulmányokat tartalmazza A. I. BERG akadémikus szerkesztésében. A cikkek témájuk szerint a következő csoportokra oszthatók:

— elektronikus számítógépek alkalmazása az oktatási folyamat irányításában;

— a főiskolai óratervek és órarendek optimalizálásának módszerei és algoritmusai, valamint kidolgozásuk folyamata;

— elektronikus számítógépek a tanulási folyamatban;

— oktatási információk input és output rendszerei;

— a tanulók személyiségéhez alkalmazkodó (adaptív) kondicionáló rendszerek alapelvei és kritériumai.

(A továbbiakban a zárójelben szereplő számok a tanulmányok sorsszámát jelölik.)

Az oktatás új módszerei, a programozott oktatás, az iskolai munka tudományos megszervezésének módszerei, a statisztikai módszerek egyre szélesebb körű alkalmazása az oktatási rendszer irányításában lehetővé és szükségesszerűvé teszi az elektronikus számítógépek felhasználását. Így a számítógépeket több szinten: egy tanuló megismerő tevékenysége, egy oktatási intézmény, néhány rokon jellegű oktatási intézmény, egy területi egység összes oktatási intézménye és az egész ország közoktatása irányításában lehet felhasználni. A számítógépek gazdaságos felhasználásának tudományos feltétele a tanár, a tanuló és a számítógép kölcsö-

nös kommunikációs útjainak kidolgozása a didaktikai és pszichológiai alapelveknek megfelelően (1). V. A. MITROSIN tanulmányában az elektronikus hálós modellek szerkesztésével és analízisével foglalkozik. Módszerével az oktatás kritikus útjának vonala, hossza, az egyes oktatási események időtartama, a tantárgyak közötti kapcsolat hatása a kritikus útra határozható meg (7).

B. V. ANISZIMOV és V. P. VLASZOV a műszaki főiskolán kidolgozott információs központot ismerteti (2). Tanulmány tárgya az óraterv szerkesztés gépi algoritmusainak kidolgozása (3). Az egyes tantárgyak logikái egymásutániságát, valamint a konkrét óraterv kialakítását elektronikus számítógéppel lehet csupán optimálisan végrehajtani. A szerző vázolja a munkafolyamat matematikai apparátusát (4). Az igen sok kritériumnak megfelelő óraterveket és órarendeket több változatban hagyományos módszerekkel elkészíteni és optimalizálni lehetetlen (5). Mivel a számítógépek memóriacapacitása aránylag kicsi, a sok eseményt tartalmazó hálózatos modellek analízise csak kisebb részre tagolásuk esetén lehetséges. Az analízis legfontosabb kérdései: az óraterv megalapozottsága, a közép- és főiskolai óratervek folyamatossága, az oktatás időtartama rövidítésének vagy hosszabbításának szükségessége, a kritikus út meghatározása az oktatási folyamatban. Ez a feladat nagy mennyiségű statisztikai adat gyűjtését feltételezi, mely elengedő az oktatás időtartama törvényszerűségeinek meghatározására (6).

Az elektronikus számítógépeket sokoldalúan hasznosítják a tanulási folyamatban. Elméleti problémáit a tanuló-gyakorlatok minőségét meghatározó problémák is alkotják. Ha a tanulóknak bemutatott példák egymásutániságának optimális meghatározása igen sok időt követel, akkor statisztikai közelítő módszereket érdemes alkalmazni. A statisztikai módszerek előnye, hogy aránylag kevés időt igényelnek, valamint a tanulási folyamat irányításának minősége 5—10%-ra megközelíti az optimális értéket. A statisztikai módszer az egyetlen megközelítő módszer, ha a tanuló gyakorlat ismétlésének hatása nem fejezhető ki számszerűen, vagy ha az ismétlés hatékonysága nem mutatható ki egyértelműen (8) (9). Az oktatási folyamat egyes szakaszai közötti időszak meghatározásáról (10) és a laboratóriumi foglalkozás számítógépes irányításáról (16) közöl módszert a tanulmánygyűjtemény. A számítógépek alkalmazása megrövidíti az ellenőrzés és a gyakorlás idejét az elágazó programoknál (18). Az ismeretek ellenőrzése gépi algoritmusokkal az időnyereségen kívül az ismeretek tartósságát is növeli (19).

1966—67-ben fizika felvételi vizsgák előkészítéséhez Harkovban anyagot gyűjtöttek és 1968-ra feldolgozták. A számítógépes felvételi vizsgák célja az elsajátított ismeretek minőség-